

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 12.07.2006
KOM(2006) 379 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE

**SPOLOČNÝ HARMONIZOVANÝ PROGRAM EÚ PRE OBCHODNÉ A
SPOTREBITEĽSKÉ PRIESKUMY**

OZNÁMENIE KOMISIE

SPOLOČNÝ HARMONIZOVANÝ PROGRAM EÚ PRE OBCHODNÉ A SPOTREBITEĽSKÉ PRIESKUMY

1. Úvod

Správa Rady Ecofin pre Radu Európy, ktorá zasadala 11. a 12. decembra 1999 v Helsinkách, s názvom „Koordinácia hospodárskej politiky“ (13123/1/99 Rev 1) obsahovala výzvu na efektívne monitorovanie hospodárskej politiky v tretej etape hospodárskej a menovej únie (EMÚ). Rada považuje za najvýznamnejší predpoklad splnenia tohto cieľa zlepšenie pochopenia hospodárskeho vývoja.

Podľa zmluvy Komisia zohráva dôležitú úlohu pri informovaní orgánov EÚ, členských štátov a rôzne hospodársky činné subjekty o hospodárskej situácii a perspektívach na úrovni členských štátov i Spoločenstva. Jedným z nástrojov na získanie včasných informácií o hospodárskom vývoji sú obchodné a spotrebiteľské prieskumy. Z toho dôvodu Komisia prostredníctvom Generálneho riaditeľstva pre hospodárske a finančné záležitosti koordinuje pravidelné a harmonizované obchodné a spotrebiteľské prieskumy v rôznych odvetviach hospodárstva v členských štátoch EÚ a v kandidátskych krajinách.

2. POTREBA SPOLOČNÉHO HARMONIZOVANÉHO PROGRAMU EÚ

Pravidelné obchodné a spotrebiteľské prieskumy v rámci spoločného harmonizovaného programu EÚ sú kvalitatívne ekonomické prieskumy určené na krátkodobú ekonomickú analýzu. Tieto prieskumy sa využívajú najmä na kvalitatívnu ekonomickú analýzu, ale čoraz častejšie aj na kvantitatívny ekonomický výskum. Najmä v posledných rokoch sa vyvinulo množstvo rôznych metód na vytváranie krátkodobých prognóz, ktoré využívajú informácie uvedené v obchodných a spotrebiteľských prieskumoch. Tieto modely pri prognózovaní makroekonomického vývoja veľmi často prinášajú lepšie výsledky ako tradičné ekonometrické modely. Presnejšie povedané, údaje z obchodných a spotrebiteľských prieskumov sa čoraz viac používajú na predpovedanie rozhodujúcich zmien v hospodárskom cykle. Okrem prieskumov podľa spoločného harmonizovaného programu EÚ existujú mnohé iné prieskumy útvarov Komisie, napr. generálnych riaditeľstiev pre podnikanie a priemysel, zamestnanosť a komunikácie. Prístup týchto prieskumov je iný ako prístup spoločného harmonizovaného programu EÚ, pretože sú určené na dlhodobú ekonomickú analýzu, a teda poskytujú informácie o rôznych štrukturálnych faktoroch rastu a zamestnanosti.

Atraktivnosť údajov z prieskumov pre kvalitatívnu a kvantitatívnu analýzu spočíva v tom, že údaje v prieskumoch sú zvyčajne dostupné skôr ako kvantitatívne informácie z iných zdrojov, s ktorými navzájom súvisia. Medzi ďalšie hlavné výhody patrí veľká frekvencia a nepretržitá harmonizácia týchto prieskumov. Obchodné a spotrebiteľské prieskumy sa preto stali nenahraditeľným doplnkom kvantitatívnych štatistických prieskumov, od ktorých sa líšia metódami a použitím. Ako sa už

uviedlo v nedávnej správe o externom hodnotení spoločného harmonizovaného programu EÚ pre obchodné a spotrebiteľské prieskumy (BCS)¹, tieto prieskumy sa môžu považovať za vysoko efektívny nástroj na monitorovanie hospodárskej situácie v EÚ, v eurozóne a v členských štátoch.

3. UPLATNENIE PROGRAMU

Harmonizované obchodné a spotrebiteľské prieskumy v Európskej únii Komisia začala realizovať v roku 1961. Prvým prieskumom bol harmonizovaný prieskum priemyselných podnikov v roku 1962. Škála a počet sektorov zahrnutých do prieskumov sa odvtedy značne rozšíril. Konkrétne bol do programu zahrnutý sektor súkromných služieb, ktorý predstavuje narastajúci podiel hospodárstva ako celku. V roku 2006 sa začal pilotný prieskum v sektore finančných služieb. Vysoká citlivosť tohto sektora vzhľadom na dôveryhodnosť a charakteristické osobitosti dané jeho cyklickým správaním boli príčinou oddelenia tohto prieskumu od všeobecného prieskumu za sektor služieb.

V priebehu minulých rokov boli prieskumy rozšírené tak, že zahŕňajú všetky (po rozšírení) členské štáty, ako aj kandidátske krajiny². Integrácia kandidátskych krajín do programu v počiatočnej etape je nevyhnutná pre poskytovanie spoľahlivých a porovnateľných údajov na sledovanie ich hospodárskeho rozvoja v súčasnosti a na vypracovanie správnych agregovaných údajov za EÚ, keď sa tieto krajiny stanú členmi EÚ. Vďaka skorej integrácii zúčastnených krajín sa nedávne rozšírenie EÚ v tomto programe prejavilo hladkým a včasným prechodom na nové agregované ukazovatele.

Na vnútroštátnej úrovni vykonávajú prieskumy spolupracujúce inštitúcie, napríklad ministerstvá, štatistické úrady, centrálné banky, ekonomické výskumné ústavy, podnikateľské zväzy a súkromné spoločnosti. Tieto inštitúcie pracujú s harmonizovanými prieskumnými dotazníkmi, ktoré boli vytvorené v spolupráci s útvarmi Komisie. Súčasťou prieskumov je aj množstvo iných spoločných aspektov v oblasti navrhovania vzoriek, práce v teréne a prenosu údajov.

Vykonávanie prieskumov v súlade so spoločnou metodikou, najmä s harmonizovaným dotazníkom, vedie k lepšej porovnateľnosti údajov medzi rôznymi členskými štátmi a umožňuje zostaviť zmysluplné agregované ukazovatele obchodného cyklu pre eurozónu a EÚ. Keďže k pozitívnym účinkom harmonizácie dochádza najmä na úrovni EÚ a eurozóny a nie na úrovni vnútroštátnych inštitúcií vykonávajúcich prieskumy, Komisia sa od začiatku rozhodla podporovať aktivity spolupracujúcich inštitúcií pomocou dotácií na činnosť (KOM (61) PV 165, konečné znenie, 15. november 1961). Tieto dotácie, ktoré sú obmedzené maximálne na 50 % nákladov na akciu, sú určené aj na pokrytie prírastkových nákladov, ktoré na začiatku vznikajú v dôsledku začlenenia ďalších harmonizovaných otázok alebo doplnením nových sektorov a odvetví do prieskumov a/alebo zmenou určitých otázok z neharmonizovaného na harmonizovaný typ. Naproti tomu tam, kde

¹ Európske hodnotiace konzorcium, Vyhodnotenie obchodných a spotrebiteľských prieskumov, záverečná správa, 22. apríl 2005

² BCS sú súčasťou každoročného pracovného programu Generálneho riaditeľstva pre hospodárske a finančné záležitosti a schvaľujú sa prostredníctvom rozhodnutia o financovaní, ktoré prijíma Komisia.

vnútroštátne prieskumné inštitúcie nemajú žiadny jasný záujem alebo predpoklady na vykonanie určitého typu prieskumu, Komisia uzatvorí zmluvu o poskytnutí služby s vybraným subjektom na vykonanie prieskumu. V takých prípadoch Komisia hradí všetky náklady na prieskum.

Trvalý vývoj spoločného harmonizovaného programu BSC vytvoril významné impulzy pre pokračovanie obchodných a spotrebiteľských prieskumov mimo EÚ. Ako sa uvádza v zmienenej hodnotiacej správe, harmonizovaný program Európskej únie sa stále viac prijíma ako medzinárodný štandard. Obchodné a spotrebiteľské prieskumy podľa harmonizovanej metodiky sa vykonávajú nielen v 25 členských štátoch a vo všetkých kandidátskych krajinách, ale aj v mnohých iných krajinách, najmä v strednej a východnej Európe (napr. Rusko a Albánsko). Z tohto pohľadu harmonizované prieskumy EÚ naďalej slúžia ako referencia pre budúcu spoluprácu. Konkrétne, krajiny budúcich uchádzačov budú integrované do programu hneď po začatí rokovaní s Európskou úniou o členstve.

Obchodné prieskumy sú určené pre vedúcich pracovníkov v priemysle, stavebníctve, maloobchode a službách. Spotrebiteľské prieskumy sú zamerané na súkromné domácnosti. S výnimkou investičného prieskumu v priemysle, všetky prieskumy sa vykonávajú s mesačnou periodicitou, pričom každý štvrťrok sa pridáva niekoľko otázok. Investičný prieskum sa robí dvakrát ročne. Počet otázok sa líši podľa oblastí a je v rozsahu 6 až 15.

Údaje sa zvyčajne zbierajú v prvej polovici mesiaca a odovzdávajú sa útvarom Komisie asi týždeň pred koncom mesiaca. Každý mesiac sa v EÚ zahrnie do prieskumov viac ako 100 000 firiem a viac ako 30 000 spotrebiteľov, pričom vzorky sa líšia podľa veľkosti krajiny. Prieskum v priemysle zahŕňa 56 sektorov, zatiaľ čo iné prieskumy sa týkajú 5 až 9 rôznych sektorov. Spotrebiteľia sú rozdelení do 25 sociálno-ekonomických kategórií.

Do programu je začlenený aj svetový ekonomický prieskum, štvrťročný prieskum určený ekonomickým expertom na celom svete, ktorý poskytuje informácie o hospodárskom vývoji z globálneho hľadiska.

Okrem toho sa vykonávajú prieskumy „*ad hoc*“ o otázkach osobitného záujmu. Napríklad prieskumy *ad hoc* týkajúce sa trhu práce sa vykonávali s periodicitou asi päť rokov. Výsledky najnovšieho prieskumu z júna 2004, ktorý bol zameraný na flexibilitu trhu práce a vplyv nových technológií na výkonnosť trhu práce v EÚ, sa uverejnil v roku 2005.

Všetky dotazníky sa stále aktualizujú, aby spĺňali požiadavky ekonomických analytikov. Útvary Komisie organizujú pravidelne (jedenkrát alebo dvakrát ročne) stretnutia s odborníkmi na obchodné prieskumy, s cieľom aktualizovať dotazníky, prerokovať otázky harmonizácie a predkladania údajov a vyhodnotiť výsledky prieskumov. Príležitostne sa organizujú pracovné semináre a pracovné skupiny, ktoré sú určené pre širší okruh zainteresovaných strán (vrátane napr. skupín spotrebiteľov), s cieľom rozvinúť určité aspekty programu alebo prerokovať otázky spoločného záujmu medzi členskými a nečlenskými krajinami EÚ. Takéto pracovné semináre sa niekedy organizujú v spolupráci s inými medzinárodnými orgánmi, napr. OECD.

Udržiavanie a rozvoj údajovej základne, ktorú majú k dispozícii útvary Komisie a v ktorej sú uložené údaje z programu BSC, vyžaduje špeciálne programové vybavenie a údržbu a vývoj vhodných nástrojov na narábanie s veľkými množstvami údajov v časových radoch a na ich štatistickú a ekonometrickú analýzu. Medzi takéto nástroje patria, napríklad, postupy na zabezpečovanie konzistentnosti údajov, na predbežné korigovanie a sezónne korigovanie údajov alebo na vytvorenie a vývoj vhodných zložených ukazovateľov. I keď väčšinu z týchto úloh vykonáva personál útvarov Komisie, v určitých špecifických oblastiach sa vyžadujú externé odborné znalosti špecializovaných firiem. Takáto technická pomoc sa obmedzuje na časti procesu vysoko technického charakteru na konci výrobného reťazca a zabezpečuje sa nou efektívnejšie riadenie programu.

4. UVEREJŇOVANIE

Výsledky prieskumov sa používajú ako také alebo zhrnuté do zložených ukazovateľov (ukazovatele ekonomickej klímy a dôveryhodnosti). Účelom týchto zložených ukazovateľov je zhrnúť informácie obsiahnuté v údajoch z prieskumov a výsledky prieskumov prezentovať prístupnejším spôsobom. Keďže včasnosť je kľúčovou výhodou údajov z prieskumov, čas medzi dodaním údajov od vnútroštátnych inštitúcií a uverejnením výsledkov útvarmi Komisie sa v minulých rokoch v dôsledku prijatých opatrení skrátil. Výsledky sa v súčasnosti uverejňujú v posledný pracovný deň toho mesiaca, v ktorom boli údaje zhromaždené. Súčasne s vydaním údajov sa uverejňujú aj v tlači. Mesačne aktualizované výsledky prieskumov, ktoré obsahujú údaje za celé obdobie zahrnuté do prieskumu, sú k dispozícii na internetovej adrese:

http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/businessandconsumersurveys_en.htm

Podrobnejšie výsledky, napríklad v členení podľa sektorov, možno získať od útvarov Komisie na požiadanie. Zatiaľ čo v minulosti sa tieto údaje poskytovali len za poplatok, v súlade s novou politikou sa v súčasnosti poskytujú bezplatne.

5. POUŽITIE INFORMÁCIÍ

Skutočnosť, že výsledky obchodných a spotrebiteľských prieskumov sú k dispozícii rýchlo a že obsahujú informácie o očakávaniach hospodárskych subjektov spôsobuje, že majú veľkú hodnotu pre účely prognózovania.

Výsledky prieskumov intenzívne využívajú útvary Komisie ako nenahraditeľný nástroj pre hospodársky dohľad. K tomu patrí aj ich použitie pri vytváraní polročných makroekonomických prognóz a pri analýze vývoja obchodného cyklu (napr. určovanie bodov zásadných zmien). Niektoré štrukturálne informácie, ktoré prieskumy obsahujú (napr. názory na perspektívy v oblasti zamestnanosti) používajú aj rôzne útvary Komisie.

Prieskumy sa stali základným zdrojom informácií pre monitorovanie vývoja EMÚ. Napríklad Európska centrálna banka používa tieto výsledky ako dôležité vstupy do hodnotenia hospodárskej situácie v eurozóne.

Okrem hlavných subjektov pôsobiacich v oblasti hospodárskej politiky na európskej úrovni, výsledky obchodných a spotrebiteľských prieskumov používajú aj rôzne medzinárodné organizácie, napríklad OECD, a vnútroštátne verejné a súkromné orgány na vytváranie súbežných a hlavných hospodárskych ukazovateľov a, ešte všeobecnejšie, pre účely prognózovania.

6. HODNOTENIE

Na to, aby ukazovateľ ekonomickej klímy a iné sektorové ukazovatele boli užitočné, musia mať niekoľko vlastností, napríklad konzistentnosť, včasnosť, porovnateľnosť atď.. Okrem toho sa kvalita ukazovateľov musí nepretržite skúmať prehodnocovaním ich schopnosti sledovať makroekonomické agregované hodnoty, ktoré predstavujú. Na najvyššej úrovni agregácie by ukazovatele mali byť schopné v dostatočnej miere sledovať vývoj rastu HDP. Dobrá sledovacia schopnosť je tiež potrebná pre ukazovatele dôveryhodnosti na úrovni sektorov (priemysel, služby, spotreba atď.) vo vzťahu k ich makroekonomickým referenčným premenným (napr. HDP, priemyselná výroba, hrubá pridaná hodnota v súkromnom sektore služieb, výdavky na súkromnú spotrebu). Záznam sledovania ukazovateľov sa musí nepretržite vyhodnocovať a musia sa robiť úpravy a zlepšenia v súlade s výsledkami týchto hodnotení. Pravidelne sa vykonávajú rôzne výskumné projekty a štúdie s cieľom vytvárať nové sektorové ukazovatele alebo zlepšovať existujúce, ktoré by lepšie sledovali rozvoj hospodárstva.

Zatiaľ čo užitočnosť tohto programu pre prácu rôznych orgánov EÚ a medzinárodných organizácií v oblasti hospodárskej politiky sa preukázala bez akýchkoľvek pochybností, je tiež potrebné hodnotiť jeho užitočnosť, efektívnosť a účinnosť pohľadom zvonka. Z toho dôvodu sa angažovalo špeciálne konzorcium na vykonanie hodnotenia existujúceho programu ako celku. Predmetom tohto hodnotenia boli okrem iného tieto otázky:

- Kvalita prieskumov a efektívnosť prieskumných programov
- Efektívnosť a alternatívne zmluvné dohody
- Pravdepodobné dôsledky prerušenia spolufinancovania z EÚ
- Budúce potreby spotrebiteľov

V správe (ECFIN/196/2004/385636, 22. apríl 2005) sa dospelo k záveru, že i keď je potrebný trvalý pokrok, prieskumný program do veľkej miery splnil kvalitatívne požiadavky spotrebiteľov vo všetkých aspektoch a prieskumy sa považujú za vysoko spoľahlivý a významný nástroj na monitorovanie makroekonomického vývoja. Prieskumný program na báze dotácií možno považovať za nákladovo efektívny a každá zmena zmluvných ustanovení, napríklad prechod na servisné zmluvy alebo na centralizovaný scenár prieskumov, by sa spájala s rizikom významnej straty dôležitých ekonomických informácií. Podobne prerušenie spolufinancovania prieskumov zo strany Európskej komisie by pravdepodobne viedlo k strate harmonizovaných európskych údajov. Budúce požiadavky spotrebiteľov na údaje zahŕňajú, okrem iného, ďalšie zvyšovanie podrobnosti prieskumov v oblasti služieb,

viac informácií o finančnej situácii domácností a firiem a podrobnejšie údaje o trhu práce.

7. PODÁVANIE SPRÁV

Komisia bude od roku 2008 predkladať každé tri roky správu o implementácii programu v rokoch 2006 - 2008 s prehľadom rozvoja metodiky a používania informácií, ktoré program poskytuje.

8. ZÁVER

Výsledky harmonizovaných obchodných a spotrebiteľských prieskumov v EÚ sa stali dôležitým zdrojom informácií pre všetkých, ktorí sa zaoberajú ekonomickými tendenciami: verejné inštitúcie, obchodný manažment, výskumní pracovníci a predovšetkým tí, ktorí vydávajú ekonomické rozhodnutia na úrovni jednotlivých členských štátov i EÚ/eurozóny. Údaje z prieskumov sa stali nenahraditeľným nástrojom ekonomického dohľadu v EÚ a monitorovania hospodárskych perspektív Hospodárskej a menovej únie, ako aj vývoja v hospodárstvach kandidátskych krajín. Komisia zabezpečí, aby tento program plnil túto úlohu aj v budúcnosti prostredníctvom nepretržitého skvalitňovania a zlepšovania jeho vlastností, čo umožní pokračovať v poskytovaní významných informácií na účely vydávania ekonomických rozhodnutí v Európskej únii.

Príloha I

Graf: Ekonomická klíma, dôveryhodnosť sektorov a HDP v eurozóne

